

ШИФР: «ТРАВМАТИЗМ ПОЛІЦІЇ»

НАУКОВА РОБОТА

На тему:

**«Дослідження причин травматизму
Працівників патрульної поліції»**

2021

Зміст

Вступ	3
Мета дослідження	3
Задачі дослідження	3
Актуальність теми	3
Використані методики дослідження	4
Наукова новизна	5
Практична значимість теми дослідження	5
Основна частина.	6
Розділ 1. Патрульна поліція. Функції та особливості виконання службово-бойових задач	6
1.1. Особливості виконання службових задач патрульними поліцейськими	6
1.2. Загальний рівень травматизму в Національній поліції	13
1.3. Порівняльний аналіз рівня травматизму патрульної поліції та патрульно-постової служби міліції	15
Розділ 2. Аналіз причин, які впливають на травматизм патрульних поліцейських	18
2.1. Основні небезпеки в службово-бойовій діяльності патрульних	18
2.2. Ситуаційні причини травматизму патрульних	20
2.3. Причини виникнення травматизму у патрульних при виконанні службово-бойових задач	22
Розділ 3. Основні напрямки щодо зниження рівня травматизму працівників патрульної поліції	25
Висновки	27
Напрямки подальших досліджень	29
Список використаної літератури	29
Додаток 1. Рекомендації по роботі	32

Вступ

Основна мета дослідження полягає у визначенні та аналізі тенденцій в зміні рівня травматизму, причин травматизму в патрульній поліції та встановлення способів протидії цьому явищу.

Задачі дослідження:

1. Загальний аналіз рівня травматизму в Національній поліції України.
2. Аналіз рівня травматизму патрульної поліції.
3. Аналіз причин виникнення травматизму в патрульній поліції.
4. Зниження рівня травматизму в службово-бойовій діяльності патрульної поліції.

Актуальність проблеми

Патрульна поліція - символ реформи МВС, перший абсолютно новий поліцейський підрозділ, який завжди знаходиться серед людей, і який уособлює закон і орієнтований на допомогу громадянам, як сервісна служба. Але нажаль окрім доброї ідеї та позитивних очікувань, патрульні поліцейські з перших діб служби почали стикатися з вкрай небезпечними труднощами. Найбільш серйозними проблемними питаннями стали випадки втрати працездатності, втрата здоров'я та загибель поліцейських.

Артем Кутушев і Ольга Макаренко були першими патрульними в Україні, які загинули під час виконання службових обов'язків. Трагедія сталася 25 вересня 2016 року. Патрульні зупинили автомобіль, який порушив правила дорожнього руху. Водій спробував домовитися з поліцейськими, але у нього не вийшло і він - почав стріляти в поліцейських. Через поранення Кутушев загинув на місці, Макаренко - померла в лікарні.

20 серпня 2018 року на виклик до Харківської міськради прибули два екіпажі патрульної поліції. Всередині приміщення знаходився озброєний двома пістолетами зловмисник, який до того поранив охоронця міськради. В резуль-

таті перестрілки загинув поліцейський. Убитий поліцейський - 29-річний старший лейтенант Дмитро Кириєнко, заступник командира 2 роти 4 батальйону УПП Харківської області.

Професія поліцейський відноситься до найбільш небезпечних. Це твердження базується не тільки на статистичних даних але і на нормативній базі. Згідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ) № 263/121 від 23.09.1994 «Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі» роботи, виконання яких передбачає носіння вогнепальної зброї відносяться до переліку професій, де передбачений обов'язків професійний добір. Необхідність вивчення правил безпеки і норм охорони праці в підрозділах МВС впливає і зі специфіки службових обов'язків, що відзначені в «Переліку робіт з підвищеною небезпекою», затвердженого Наказом Держнаглядохоронпраці України №15 від 26.01.2005 «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою». Основною правовою базою забезпечення особистої безпеки поліцейських є Закон України «Про Національну Поліцію».

Визначення та аналіз причин травматизму в патрульній поліції здатні вирішити низку проблем, а саме: шляхи та способи зниження рівня травматизму, удосконалення системи професійної підготовки, знизити плинність кадрів, корегування матеріально-технічних та фінансових витрат, залучення до вирішення вказаних проблем сили та засоби інших міністерств та відомств, підвищити імідж правоохоронців у країні. Тому вивчення даної проблеми має пріоритетне значення для МВС та Національної поліції. Актуальне значення наукового дослідження аналізу причин травматизму в патрульній поліції полягає у встановленні основних закономірностей та причин розвитку рівня травматизму, а також у використанні результатів досліджень у практичній діяльності цього підрозділу.

Використані методики дослідження. Робота виконана з використанням методів аналізу, синтезу та узагальнення, класифікації, порівняльного та статистичного аналізу, структурно-системного аналізу, методики експертних оцінок.

Наукова новизна. Нажаль, з 2015 року після початку роботи патрульної поліції в Україні, аналіз травматизму в цьому підрозділі не проводився. Аналіз рівня травматизму нами було розпочато з визначення функцій, особливостей та задач патрульної поліції. Розгляд причин травматизму правоохоронців було пов'язано з їх умовами праці. Надано статистичний аналіз травмування та загибелі особового складу Національної поліції та патрульної поліції під час несення служби, в результаті якого визначені генезис, динаміка та тенденції його розвитку. Розглянуті кількісні та якісні показники травматизму в Національній та патрульній поліції дозволили визначити об'єктивну картину в правоохоронних органах щодо забезпечення особистої безпеки. Проведений аналіз першоджерел та інтернет-ресурсів надав широку інформаційну базу для ініційованого дослідження. Визначення проблемних питань, причин травматизму, особисте відношення до служби і її складових проводилося при спілкуванні та анкетуванні патрульних поліцейських. Загалом було опитано більш 120 працівників патрульної поліції міста Харкова та Полтави.

Практичне значення. Підрозділи правоохоронних органів України несуть втрати особового складу. Серед всіх підрозділів Національної поліції коефіцієнт надзвичайних подій, які призвели до загибелі та фізичного ушкодження, найбільший для патрульної поліції. Органи та підрозділи Національної поліції повністю зацікавлені у зниженні рівня травматизму та забезпеченні заходів особистої безпеки особового складу, але відсутність достатньої кількості наукових досліджень та фахівців в цій галузі майже повністю роблять неможливим усі зусилля в правоохоронних органах.

Ця робота почала проводитися з 2010 року ще у рамках науково-дослідної роботи на тему «Заходи щодо забезпечення особистої безпеки персоналу та

підвищення його професійного рівня» по заявкам Відділу (зараз Сектору) державного нагляду з охорони праці Головного штабу МВС України, ГУМВСУ в Харківській області та УМВСУ міста Харкова.

Наявність навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» в навчальному процесі вищих навчальних закладів системи МВС обумовлює бажання МВС зрушити цю проблему з місця. Доцільно для майбутніх поліцейських надавати цю дисципліну починаючи з аналізу травматизму та визначенні основних причин цього явища, щоб майбутній офіцер-правоохоронець мав змогу протидіяти травматизму безпосередньо під час проходження служби.

Основна частина

Розділ 1. Патрульна поліція. Функції та особливості виконання службово-бойових задач

1.1. Особливості виконання службових задач патрульними поліцейськими

Для визначення рівня травматизму та ступеню ризику патрульних поліцейських спочатку необхідно розглянути основні функції, задачі та повноваження цього підрозділу.

Згідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Організація виконання службових задач патрульними поліцейським в Україні належить Департаменту патрульної поліції, який входить складовою частиною у загальну структуру МВС України. Департамент патрульної поліції - міжрегіональний територіальний орган Національної поліції України, що скла-

дається зі структурних підрозділів апарату Департаменту патрульної поліції і його територіальних (відокремлених) підрозділів.

Департамент патрульної поліції і його підрозділи служать суспільству шляхом забезпечення громадської безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Діяльність Департаменту патрульної поліції здійснюється в тісній співпраці і взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на принципах партнерства і спрямована на задоволення їх потреб. Питання забезпечення особистої безпеки працівників поліції є однією з основних задач МВС та Національної поліції. Однією з основних задач МВС є створення безпечного середовища життєдіяльності людей, забезпечення орієнтованою на потреби населення діяльністю органів системи МВС, їх швидким і компетентним реагуванням на надзвичайні ситуації і події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, їх превенцією та активною участю громадян.

У Постанові Кабінету міністрів України за №877 в підпункті 53 пункту 4 вказано, що Національна поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює в межах повноважень, передбачених законом, державний нагляд за охороною праці в органах Національної поліції, у підпункті 60 мова йде про здійснення самостійно (через утворені установи) забезпечення належних умов праці.

У структурі МВС створені Сектор державного нагляду за охороною праці та Сектор охорони праці, на які і покладена роль координації зусиль у сфері охорони праці для всіх служб та підрозділів МВС України, в тому числі і попередження травматизму. В структурі Департаменту патрульної поліції також створено сектор державного нагляду за охороною праці, який має аналогічні функції та задачі.

Порядок несення служби та виконання службових обов'язків патрульними поліцейськими по охороні громадського порядку відповідає статутним вимогам і його доцільно почати розглядати з одягу патрульного та переносимого ним обладнання. Поліцейський одягнутий у однострій в залежності від погоди та пори року. Під час патрулювання поліцейським надається: гумовий кийок, газовий балончик, бронежилет, тактичний ліхтарик, наручники, пістолет «Форт-17» (калібр 9 мм.), два магазину та інші прилади для виконання покладених на них завдань. Працівник патрульної поліції має індивідуальний жетон із особистим номером та відеокамеру, яка фіксує роботу правоохоронця.

Режим несення служби повністю охоплює та регламентує весь службовий час патрульного. Патрулювання міста відбувається на службовому автомобілі. Це – основний вид діяльності патрульних поліцейських. Патрулювання здійснюється поліцейським екіпажем на автомобілі, який складається з двох поліцейських (в деяких випадках більше) в районі патрулювання. Піший патруль виставляється на чітко визначених територіях, де немає можливості використувати автомобілі (паркова зона, пляжі, ринки, густо забудовані території). Окрім цього передбачені і інші види патрулювання: кінний патруль, велосипедний патруль, мотоциклетний патруль.

Патрульна поліція працює в режимі non stop (цілодобово та безперервно) двоє суток через двоє. Двоє робочих діб складаються з двох змін: денної – з 7.00 до 19.00 та нічної – з 19.00 до 7.00. Щоб видержати такий режим несення служби передбачається по ротна змінність.

Загальний порядок несення служби патрульної поліції (наряду):

1. Працює на своєму квадраті – ввіреній ділянці міста.
2. В будь якому випадку виїжджає першими на виклики 102.
3. Постійно пересувається вулицями на своїй ділянці – завдяки цьому громадяни завжди бачать, що Патрульна поліція поруч і готова прийти на допомогу.

4. Реагує на порушення ПДР, що трапляються в межах квадрату та оформлює ДТП.

5. Спілкується з громадянами: пояснює важливість дотримання ПДР, робить зауваження у разі незначних порушень, у разі необхідності – попереджає про небезпеку, звертає увагу водіїв на аварійні ділянки дороги, тощо.

6. Запобігає, виявляє та реагує на будь-які правопорушення у межах своїх повноважень.

У випадках, коли трапляються серйозні кримінальні правопорушення, що виходять за межі повноважень патрульної поліції, останні не стоять осторонь. завдання команди екіпажу – надати невідкладну допомогу постраждалим, затримати правопорушників та охороняти місце події до прибуття слідчих.

Використання особового складу патрульної поліції окрім охорони громадського порядку заборонено. Проте, патрульні поліцейські можуть залучатися до інших напрямків діяльності: патрулювання трас національного та міжнародного значення; тактичні групи патрульної поліції; охорона громадської безпеки на масових заходах; програма «Шкільний офіцер поліції».

Виходячи з основних задач та функцій патрульної поліції, її особовий склад повинен мати певні професійні якості. Нами у 2020 році було проведено в Харківському Національному університеті внутрішніх справ опитування серед патрульних по питанням професійних якостей, якими вони повинні володіти. Спочатку був обраний перелік найбільш суттєвих професійних якостей, а потім надавалася можливість у 10-ти бальній системі оцінити необхідність кожної якості для патрульного поліцейського. В результаті проведеного аналізу отримані усереднені показники, які наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Результати опитування (професійні якості поліцейського).

Якість	Бал	Якість	Бал

Комунікабельність	9.17	Обережність	7.28
Стресостійкість	8.24	Витривалість	5.6
Уважність	8.17	Ризикованість	5.12

Наступною важливою особливістю несення служби патрульними поліцейськими є умови несення служби. Умови несення служби для патрульних поліцейських це комплекс факторів, які можуть негативно впливати на життя та здоров'я поліцейських, відволікати їх від виконання службових обов'язків, приводити к захворюванням, зменшувати боєздатність та працездатність и загалом знижувати ефективність правоохоронної діяльності. Кожна служба та підрозділ МВС має свої чітко виражені умови несення служби. Наведемо перелік умов несення служби для патрульних поліцейських:

1. службово-бойові задачі патрульними виконуються постійно, цілодобово, у будь яку погоду);
2. охорона громадського порядку, поліцейській постійно знаходиться у полі зору населення;
3. необхідно пам'ятати велику кількість інформації;
4. не нормований робочий час;
5. несення служби у нічний час, 80% викликів в нічний час пов'язані з алкоголем;
6. спілкування з громадянами, які мають негативний емоційний вплив на поліцейських;
7. виконання службових обов'язків в умовах реальної небезпеки;
8. швидкоплинність ситуацій, в яких патрульні опиняються;
9. загроза аварій та ДТП;
10. підвищений ризик травмування та захворювання;

11. при спілкуванні з людьми, не відомо спочатку хто правопорушник, злочинець, а хто законослухняний громадянин;
12. спілкування часто відбувається з асоціальними особами;
13. постійне гальмування інстинкту самозбереження;
14. великі фізичні, психологічні та емоційні навантаження;
15. постійне знаходження у стресовому стані;
16. не можливість психологічного розвантаження;
17. постійно бути уважним та обережним;
18. постійно переноситься велика додаткова вага;
19. заборонено безпідставно грубо та жорстко відповідати на агресивність людей;
20. на початку не зрозумілість ситуації, в якій вони опинилися;
21. при виїзді відсутність готового алгоритму дій на місці;
22. використання спецзасобів та вогнепальної зброї;
23. співвідношення кількості поліцейських та правопорушників, як правило, не на користь патрульних;
24. використання проти поліцейських сили, холодної та вогнепальної зброї;
25. групові порушення громадського порядку та масові заворушення;
26. участь у діях при введенні оперативних планів;
27. велика ціна особистої помилки та велика залежність від професійності напарника.

В результаті проведеного нами аналізу основних задач, функцій, повноважень, професійних якостей та умов праці патрульними поліцейськими можна визначити комплекс проблем пов'язаних з виконанням ними службово-бойових задач. До цього переліку можна віднести:

1. виконання майже всього спектру правоохоронних функцій;
2. незадовільна професійна підготовка;

3. замало повноважень для припинення правопорушень;
4. порушення особистого режиму праці та відпочинку;
5. виклики на сімейні конфлікти;
6. контроль за виконанням правил дорожнього руху;
7. несення служби у нічний час;
8. припинення групових порушень громадського порядку;
9. право використання сили, спецзасобів та зброї;
10. відсутність достатнього соціального захисту.

У 2020 році нами було проведено опитування патрульних поліцейських УПП в Харківській області. Загалом було опитано 86 патрульних. У таблиці 2 наведемо результати проведеного опитування. В результаті опитування було визначений високий ступінь ризику патрульних поліцейських під час несення служби, який вони самі відчувають.

Таблиця 2. Результати опитування патрульних поліцейських.

Питання	Відсоток, %
Хоча раз був у смертельній ситуації	51.67
Не вистачає знань та вмінь особистої безпеки	68.33
Мені інколи важко було нести службу фізично	83.64
Мені інколи важко було нести службу психологічно	94.55
Режим роботи не дає мені змогу відпочити	50.91

Важкі умови праці, недолік знань та вмінь з забезпечення особистої безпеки та і ще не повна змога відновлення до наступного несення служби, здатні дуже швидко виснажити стан людини, знизити рівень боєздатності та боєготовності і нажаль, більш вірогідно призведе до якісного впливу на стан здоров'я

патрульного поліцейського. В таблиці 3 наведені усередненні показники захворюваності та травматизму на 1 поліцейського за рік.

Таблиця 3. Якісні показники втрати працездатності патрульних поліцейських.

Причина втрати працездатності	Кількість на рік на 1 поліцейського
Травми	1.017
Хвороби	2.383

Як ми і передбачали на основі аналізу умов несення служби та стану організації служби, рівень травматизму в патрульній поліції високий. Загальна кількість втрати працездатності, таким чином, складають 3.4 рази на рік на кожного патрульного поліцейського, а загальні добові втрати за рахунок хвороб і травм склали біля 59 – 68 діб. Для порівняння наведемо показники втрати працездатності по Україні (Таблиця 4). Особливості несення служби патрульними поліцейськими дають змогу класифікувати умови праці, як екстремальні, тобто за час несення служби працівник поліції може піддатися негативному впливу, який призведе до тимчасової втрати працездатності, захворювання або смерті.

Таблиця 4. Втрати діб працездатності на 1 працюючого в Україні.

Рік	2014	2015	2016	2017
Кількість діб	40.4	47.7	50.2	55.4

Нажаль, контроль за станом умов праці патрульних поліцейських з урахуванням особливостей несення служби проводиться тільки їх безпосереднім керівником і не завжди відповідає об'єктивній картині ситуації, в якій опинилися патрульні.

1.2. Загальний рівень травматизму в Національній поліції

Дослідження рівня травматизму у правоохоронних органах відбувалися і раніше. Було зазначено про високий ризик травмування та загибелі представників МВС під час несення служби. Починаючи з 1998 року загальна крива травматизму у МВС постійно зростала. Останнє значне дослідження рівня травматизму, причин виникнення та закономірностей в цій сфері проводилося у 2003 році. Нажаль на сучасному етапі, після народження сучасної української поліції (4 липня 2015 року) такого аналізу не проводилося.

Основними кількісними показниками травматизму є кількість травмованих та кількість загиблих при виконанні службових обов'язків та загальна кількість травмованих та кількість загиблих працівників поліції.

Кількість загиблих при виконанні службових обов'язків за роки незалежності України без урахування загиблих у АТО\ООС на серпень 2020 року складає 1228 правоохоронців. Тобто в середньому щорічно відбувалось 42.34 смертельні випадки. Так, наприклад, у 2019 році при виконанні службових обов'язків загинули 23 співробітники системи МВС України.

До 2012 року в середньому за рік виконуючи службові обов'язки гинуло 46, а травмувалося 342 правоохоронця. Загальна кількість загиблих та травмованих правоохоронців не відома, але з урахуванням статистичних даних можна визначити, що за роки незалежності України загинуло більш ніж 2700 правоохоронців, а травмовано більш 100000 осіб. Цифри вражають але це дійсна ціна охорони правопорядку в Україні.

За п'ять років з моменту створення Національної поліції при виконанні службових обов'язків загинуло 185 поліцейських. В середньому за рік, таким чином, при виконанні службових обов'язків гинуло в середньому 37 поліцейських. За 8 місяців 2020 року під час виконання службових обов'язків загинуло 5 поліцейських, тоді як за аналогічний період 2019 року – 4, зростання склало

25%. Хоча за 2016 та 2017 роки загиблих було більше: загальна кількість 18 поліцейських. Кількість поліцейських, які отримали поранення, під час несення служби, нажалі останнім часом, збільшується. За 8 місяців 2020 року під час виконання службових обов'язків отримали поранення 868 поліцейських, за аналогічний період 2019 року – 672, зростання склало 29.17%.

Щоб визначити масштаби і тенденції розвитку негативних явищ в країні, можна зіставити кількість кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень відносно працівників поліції, які розпочали органи досудового розслідування, по роках. Данні наведені у таблиці 5.

Таблиця 5. Кількість кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень відносно працівників поліції.

	2019 рік	8 місяців 2020 року
Кількість кримінальних проваджень	592	782

З урахуванням апроксимації даних за поточний рік повинна скласти 1173 Кількість кримінальних проваджень. Тобто кількість нападів на працівників Національної поліції з отриманням фізичних ушкоджень зросла майже у 2 рази. Відповідно до теми нашого наукового дослідження, доцільно вказати і про стан травматизму у патрульній поліції, як окремого підрозділу.

У липні 2020 року Департамент патрульної поліції повідомив про 61 травмованих під час несення служби і 2 постраждалих у нещасних випадках патрульних, та один загиблий (УПП в Волинській області). За цей місяць Національна поліція зафіксувала 93 травмованих та 6 постраждалих у нещасних випадках поліцейських. Тобто в структурі Національної поліції частка Департаменту патрульної поліції склала 65.6% травмованих та 33.3% постраждалих у нещасних випадках.

За вісім місяців 2020 року під час виконання службових обов'язків 868 поліцейських отримали поранення і 5 загинуло, в той час, як за цей період 2019 року - 672. Зростання кількості поранених відбулося на 29.2%. Протягом цього періоду 2020 року органи досудового розслідування почали 782 кримінальних впроваджені за фактами вчинення кримінальних злочинів стосовно працівників поліції. У 2019 ця цифра була 592. Зростання відбулося на 32.1%.

Нами вже було визначено про підвищену небезпеку для правоохоронців під час несення служби по охороні громадського порядку на масових заходах. Доречно вказати кількісні показники травматизму правоохоронців під час цих дій. У 2017 році глава Національної поліції України Сергій Князєв повідомив, що протягом року в Україні відбулося 72 тис. масових заходів, в яких взяли участь 28 млн громадян, з них при більш ніж 700 заходах відбувалися зіткнення, під час яких постраждали як учасники масових заходів, так і поліцейські. За рік при забезпеченні громадського порядку було травмовано 1443 співробітника Національної поліції і Національної гвардії, які отримали травми різних ступенів тяжкості.

1.3. Порівняльний аналіз рівня травматизму патрульної поліції та патрульно-постової служби міліції

Загальний аналіз рівня травматизму серед особового складу правоохоронних органів перший та останній раз проводився у 2003 році, а ось аналіз рівню травматизму особового складу Національної поліції під час охорони громадського порядку не проводився зовсім. Для встановлення напрямків подальших досліджень та шляхів зниження рівня травматизму В результаті проведеного аналізу доцільно порівняти показники безпеки для патрульної поліції та патрульно-постової служби міліції (ППСМ існувала до 2015 року), як аналогічних підрозділів. При охороні громадського порядку загинуло 18 правоохоронців як у 2011 так і у 2012 році. Але з урахуванням статистичних даних можна

встановити, що за 22 роки Незалежності України загинуло більш ніж 150, а травмовано приблизно 3500 правоохоронців. Станом на 25.11.2013 року загинуло під час охорони порядку 8 правоохоронців.

Для порівняльного аналізу розглянемо якісний показник травматизму для обраних підрозділів - коефіцієнтом надзвичайних подій (НП) з фізичними наслідками з фізичними ушкодженнями та зі смертельними наслідками. Коефіцієнт НП визначається наступним чином: розраховується кількість НП на 1000 осіб особового складу підрозділу. Для цього необхідно знати кількість особового складу, який було травмовано та загинуло під час несення служби, та кількість особового складу у цьому підрозділі. На 2003 рік коефіцієнти надзвичайних подій та розподіл по підрозділах МВС надані на рисунках 1 та 2.

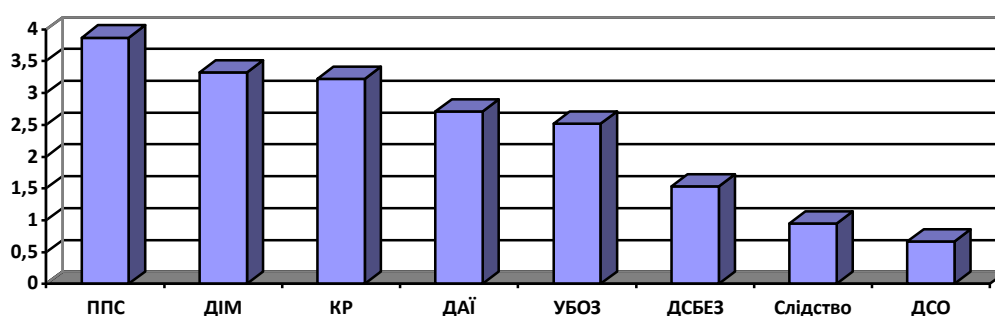

Рисунок 1. Розподіл служб за коефіцієнтом НП з фізичними наслідками із фізичними ушкодженнями.

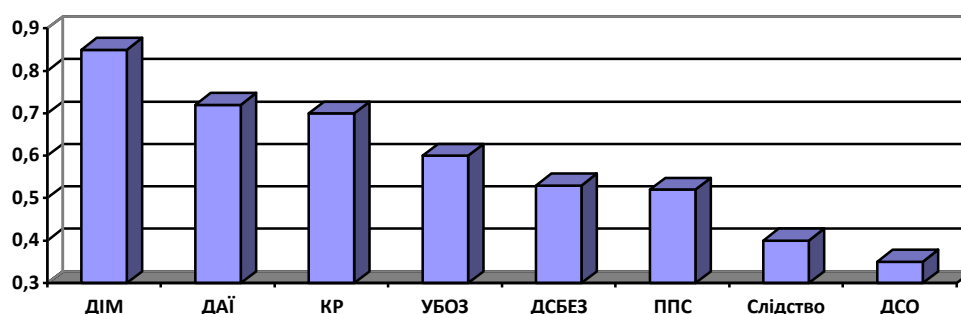

Рисунок 2. Розподіл служб за коефіцієнтом НП з фізичними наслідками із загибеллю особового складу

Серед розглянутих підрозділів ППСМ знаходиться на 6 місті по кількості загиблих (0.52 випадків на 1000 осіб) та перше по кількості травмованих (3.87 випадків на 1000 осіб). Розподіл служб за коефіцієнтом надзвичайних подій з фізичними наслідками, які сталися при виконанні службових обов'язків, і по кількості загиблих і по кількості осіб, які отримали фізичні ушкодження, на першому місці знаходиться ППСМ. Тому можна вважати, що охорона громадського порядку є найбільш небезпечною функцією, яку виконують правоохоронні органи.

Нажаль інформація щодо травмування патрульних поліцейських на цей час майже відсутня. Нами було проаналізована інформація з Інтернет-ресурсів, в якій обиралися випадки загибелі та травмування патрульних поліцейських під час несення служби.

В результаті проведеної роботи було визначено, що за п'ять років існування патрульної поліції під час несення служби загинуло 11 осіб, що складає на рік 2.2 випадки. При чисельності патрульної поліції на теперішній час 14700 осіб визначаємо коефіцієнтом НП з фізичними наслідками із загибеллю особового складу, який складає 0.15.

Для визначення коефіцієнту НП з фізичними наслідками із фізичними ушкодженнями візьмемо данні за 2018 рік управління патрульної поліції у Львівській області. За їх даними за цей рік було травмовано 54 патрульних, в той же час чисельність особового складу управління склало 840 осіб. Тобто коефіцієнт НП з фізичними наслідками із фізичними ушкодженнями склав 64.3. Отримані результати надані у таблиці 6.

Таблиця 6. Показники коефіцієнтів НП з фізичними наслідками для ППСМ та ПП.

Показники	ППСМ	ПП
коефіцієнт НП з фізичними наслідками із фізичними ушкодженнями	3.87	64.3
коефіцієнт НП з фізичними наслідками із загибеллю особового складу	0.52	0.15

В результаті отриманих розрахунків можна сказати, що сучасна патрульна поліція по випадкам загибелі особового складу має кращий показник, а по кількості травмованих гірший ніж для підрозділу ППСМ. Турботу викликає велика різниця по якісному показнику коефіцієнту НП з фізичними наслідками із фізичними ушкодженнями. В 16.6 разів рівень травматизму в ПП більший ніж у ППСМ. Цей факт потребує подальших досліджень та встановлення основних причин такого становища.

Розділ 2. Аналіз причин, які впливають на травматизм патрульних поліцейських

З урахуванням статистичних даних розглянемо ступінь небезпеки для особового складу ПП, який залучаються до охорони громадського порядку найбільш часто і є основною функцією цього підрозділу.

2.1. Основні небезпеки в службово-бойовій діяльності патрульних

Незнання посадовими особами Національної поліції законодавчих та нормативно-правових актів з питань безпечної життєдіяльності, а рядових виконавців - заходів особистої безпеки, приводить до незворотних втрат особового складу. В той же час, законодавством відповідальність за створення здорових та безпечних умов праці покладається на керівника підрозділу. Для створення відповідних умов несення служби керівник підрозділу повинен визначати ступінь

небезпеки для підлеглих, а для цього знати про весь перелік небезпек та їх дію на людину.

До основних небезпек для патрульних поліцейських відносяться: психологічні, фізичні, енергетичні, хімічні та біологічні. Окремий розгляд кожної складової потребує подальших досліджень.

Працівник поліції більш ніж 50% робочого часу знаходиться в екстремальних умовах. Вони ускладнюють умови виконання службових обов'язків, вимагають швидких адекватних дій. Постійне знаходження в стресовій ситуації виснажують будь-кого. Тому перелік психологічних чинників, які впливають на працездатність, повинен бути розроблений і надані способи їх коригування. Усі види емоцій (неконтрольований страх, паніка, жах, оціпеніння) безпосередньо впливають на особисту безпеку правоохоронців.

Навантаження на патрульного з урахуванням ваги спорядження, яке переноситься та одягу, коливається від 5 до 15 кг. Цей факт вже знижує працездатність поліцейського. Але найбільш небезпечними є знаряддя нападу: холодна та вогнепальна зброя. Більша кількість загиблих поліцейських, це постраждалі в ДТП, удари не сумісні з життям та швидкість транспортних засобів під час аварії не залишають шансів на виживання.

Енергетичні небезпеки зовсім не передбачувані і тому потребують постійної профілактики. До цих видів небезпек відносяться: погодні умови (атмосферний тиск, температура навколишнього середовища), ЕМП, електричний струм, пожежа, радіація.

Хімічний стан навколишнього середовища в містах вже викликає підвищену увагу з боку фахівців. Загазованість та запиленість в містах здатні не тільки знизити працездатність але і призвести до професійних захворювань. Окремо до джерел хімічної небезпеки відноситься речовини які можуть знаходитися на місцях несення служби (АЗС) і у правопорушників (наркотики).

Останнім хімічним джерелом небезпеки для патрульних є токсині речовини, як знаряддя нападу.

Нажаль, події, які відбуваються зараз у світі і пов'язанні з пандемією корона-вірусу, кажуть про неготовність правоохоронців діяти в умовах біологічної небезпеки. Випадки захворювань у громадян і правопорушників туберкульозом, гепатитом, Віч-інфекцією і навіть грипом дуже розповсюдженні.

Тому по кожному випадку небезпеки необхідно передбачити опрацювання навичок щодо визначення, контролю, способів захисту при дії будь-якої небезпеки. А цьому напрямку в Національній поліції увага майже не приділяється.

Фактори, які підвищують рівень небезпеки для патрульних поліцейських:

- велика кількість громадян, які знаходяться поруч з правоохоронцями;
- правопорушники завжди мають право першого і несподіваного нападу на правоохоронців;
- для правоохоронців небезпека постійна і всебічна;
- на боєздатність правоохоронців впливає, як людський фактор, так і умови несення служби, особливо фактори навколишнього середовища;
- довгий час несення служби.

2.2. Ситуаційні причини травматизму патрульних

Як показують дослідження, що були проведені раніше в МВС України, 3/5 випадків фізичного травматизму та 1/3 випадків загибелі особового складу правоохоронців відбувається під час безпосереднього виконання ними своїх службових і обов'язків. Більшість з них пов'язані з фактами чинення опору поліцейським при порушенні громадського порядку та затриманні злочинців, правопорушників.

За отриманими даними ситуації, які призвели до поранення або загибелі патрульних поліцейських, розподілилися таким чином: "затримання правопорушників, злочинців" - 48%; "раптовий напад" - 34%; "ДТП на особистому транспорті" - 11%; "ДТП на службовому транспорті" - 5%; інші ситуації - 2%.

Характерною службовою ситуацією для працівників ПП є затримання громадян на вулиці за скоєння ними правопорушень чи злочинів. Ця ситуація є і найнебезпечнішою для ПП під час служби, судячи з кількості травмованих та загиблих. Частка подібних надзвичайних подій складає 48%. Часто поліцейські вимушені затримувати правопорушників в місцях масового відпочинку і в цій ситуації вести діалог з громадянами, які знаходяться у нетверезому стані. Відсутність комунікативної підготовки у працівників ПП призводить до активної або пасивної перешкоди виконанню службових обов'язків з боку громадян.

Небезпечною ситуацією для працівників ПП є також раптовий напад правопорушників. Частка цієї ситуації однакова як серед загальної кількості надзвичайних подій, так і серед надзвичайних подій, що сталися під час служби - 34% випадків. До категорії "раптовий напад" відносять неочікувані ситуації активної протидії громадян, які на вимоги співробітників поліції щодо дотримання громадського порядку відповідають опором; напад на поліцейських при конвоюванні чи перевезенні засуджених, затриманих; опір під час проведення поверхневої перевірки, перевірки документів. Головна причина таких надзвичайних подій полягає в психологічній неготовності поліцейських, внутрішній невірі в те, що вони можуть потрапити в екстремальну ситуацію, пов'язану з раптовим нападом. Серед причин, які сприяють виникненню в процесі службової діяльності подібних екстремальних ситуацій, можна назвати такі: тактичні помилки працівників ПП, тобто невміння передбачити можливі наслідки власних дій; невірна оцінка обстановки, що склалася; не вірна оцінка ризику; невірна оцінка психофізичного стану правопорушника; не виконання правил техніки безпеки.

Іноді до виникнення надзвичайних подій в службовій ситуації призводить комплекс психологічних і тактичних помилок. Так, хибна впевненість у власних силах може призвести до усвідомлених тактичних помилок, які викликані недбалим відношенням до правопорушника.

2.3. Причини виникнення травматизму у патрульних при виконанні службово-бойових задач.

Перше місце по уразливості залишається за віковою групою 30 - 40 років (39,3% НП з фізичними наслідками). Друге місце посідає вікова група 25 - 29 років (31,2%), третє наймолодша група у віці 18 - 24 роки (17,4%). Останнє місце за частотою НП займає група, яку складають співробітники віком більше 40 років -12,1%. Таким чином, найбільш небезпечним за частотою виникнення НП з фізичними наслідками можна визначити віковий діапазон від 25 до 40 років, на долю якого припадає більше 70 відсотків таких випадків.

За абсолютними даними частоти НП з фізичними наслідками випадки фізичних ушкоджень у встановлених інтервалах стажу роботи від одного і більше 10 років практично реєструвалися на одному рівні; випадки загибелі, навпаки, виявили тенденцію до збільшення. Істотні відмінності спостерігаються лише у групі працівників зі стажем роботи до року: в цій групі НП з фізичними наслідками реєструвалися достовірно рідше.

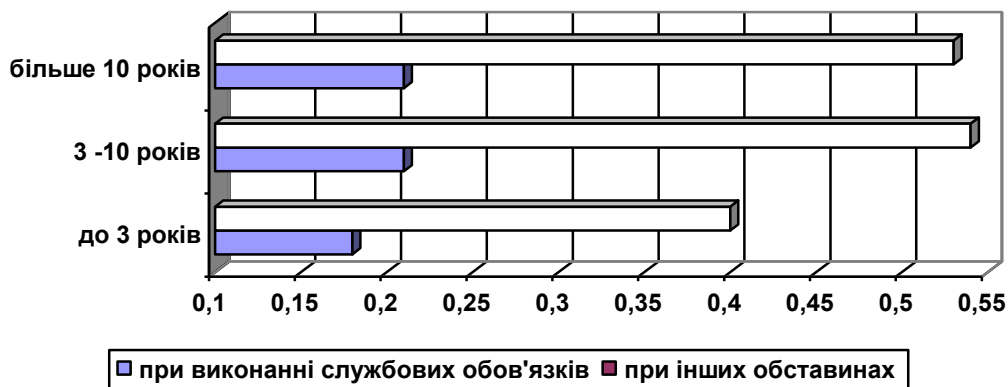

Рисунок 3. Кількість загиблих поліцейських (на 1000 чоловік) в залежності від стажу роботи.

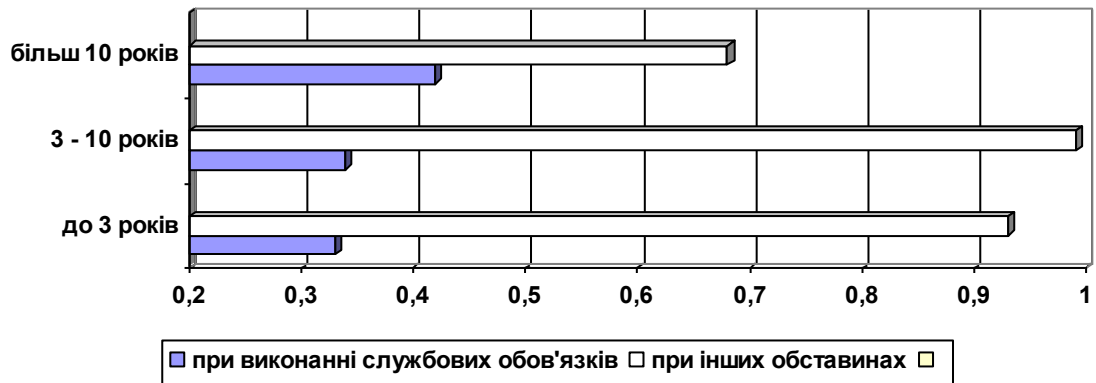

Рисунок 4. Кількість поранених поліцейських (на 1000 чоловік) в залежності від стажу роботи.

Зареєстрована динаміка випадків НП з фізичними ушкодженнями чи загибеллю працівників дає підстави зробити такі висновки:

по-перше, загальна тенденція до збільшення частоти НП з фізичними наслідками, що виявляється вже після трьох років роботи в Національній поліції, аналогічна зареєстрованої у дослідженнях попередніх років і певним чином пов'язана з феноменом психологічної професійної деформації;

по-друге, відносно стабільний рівень фізичного травматизму у діапазонах 3-10 та більше 10 років стажу роботи в поліції, очевидно, свідчить про відсутність ефективної системи заходів щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації поліцейських. На користь останнього припущення свідчать і абсолютні, і розрахункові дані щодо рівня НП з фізичними наслідками у працівників зі стажем роботи до року, тобто таких, які тільки що закінчили початкову підготовку, мають тільки що набуті навички і додержуються правил безпеки, яких навчилися.

Причини, які призводять до травматизму та загибелі особового складу, умовно можна поділити на об'єктивні і суб'єктивні.

До об'єктивних відносяться причини, виникнення яких не залежить від волі та дій співробітника поліції. Наприклад, невиконання керівниками структурних підрозділів і територіальних органів рішень колегії МВС та наказів міністра внутрішніх справ України, інших нормативних актів, які стосуються забезпечення особистої безпеки працівників поліції при виконанні службових обов'язків.

Аналіз випадків загибелі і травмування патрульних поліцейських при виконанні службових завдань по охороні громадського порядку показує, що традиційні засоби активного захисту, які входять до екіпіровки патрульних (гумова палиця, наручники, "Терен") не забезпечують в повному обсязі особисту безпеку. Тому спроба наряду затримати озброєного злочинця часто закінчується пораненням та загибеллю патрульних.

До суб'єктивних відносяться причини, які виникають внаслідок неправильних дій поліцейських, невірної оцінки обстановки, що склалася, хибної впевненості у власних силах, грубого порушення нормативних документів МВС України, які стосуються особистої безпеки працівників поліції при виконанні службових обов'язків і безпечного поводження зі зброєю.

Умовно причини подібних надзвичайних подій можна поділити на 3 групи: психологічні, тактичні та службові.

Тактичні помилки виникають з незнання правил особистої безпеки при виконанні службових завдань. Однією з розповсюджених тактичних помилок є не виклик допомоги. Навіть у ситуаціях, коли наряд ПП при припиненні порушення громадського порядку знаходиться у чисельній меншості, поліцейські продовжують розраховувати на власні сили.

Друга тактична помилка полягає в невірній оцінці обстановки. При проведенні затримання непоодинокі випадки застосування правопорушниками підручних предметів в якості холодної зброї. Відсутність засобів індивідуального броне захисту, не правильне їх використання призводить до нещасних випадків.

Наступною розповсюдженою помилкою, яка притаманна не тільки співробітникам ПП, але, і працівникам інших служб, є тримання пальця на спусковому гачку зброї, яка приведена у бойову готовність, при веденні рукопашного двобою зі злочинцем при його затриманні.

До службових причин виникнення надзвичайних подій з фізичними наслідками відносять помилки, які викликані недоліками службової підготовки. Наприклад, невиконання заходів особистої безпеки.

Окремо серед службових причин виникнення надзвичайних подій стоїть грубе порушення нормативних актів МВС України, які стосуються дотримання особистої безпеки при виконанні службових обов'язків та безпечного поводження зі зброєю. Подібні надзвичайних подій трапляються внаслідок особистої недисциплінованості окремих працівників поліції та байдужого ставлення до таких фактів їхніх товаришів по службі та безпосередніх керівників.

Розділ 3. Основні напрямки щодо зниження рівня травматизму працівників патрульної поліції

На даний час залишаються актуальними питання формування у працівників поліції особистої фізичної безпеки в професійній діяльності та поза службою. Тому при підготовці та виконанні службових задач поліцейськими необхідно приділяти більш уваги щодо забезпечення особистої безпеки.

До основних проблемних питань щодо забезпечення особистої безпеки працівників патрульної поліції відносяться:

- профілактика професійних захворювань;
- профілактика професійної деформації;
- підвищення працездатності та боєздатності;
- профілактика виробничого травматизму;
- попередження випадки загибелі працівників поліції;
- забезпечення безпеки об'єктів народного господарства;

- надання першої допомоги, тим, хто її потребує, в тому числі і першу медичну допомогу;
- попередження виникнення та ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій;
- профілактика суїциду;
- профілактика ДТП;
- підвищення професійного рівня.

До основних напрямків щодо зниження рівня травматизму серед особового складу патрульної поліції при охороні громадського порядку відносяться:

- розробка та затвердження правил техніки безпеки;
- впровадження в службову діяльність принципів «культури безпеки»;
- розробка нових засобів індивідуального захисту та способів їх використання;
- опрацювання професійних якостей та захисних рефлексів;
- підвищення рівня професійної підготовки правоохоронців за рахунок покращення вивчення заходів та засобів особистої безпеки;
- розгляд заходів особистої безпеки обов'язково розглядати з урахуванням задач з тактичної, вогневої і фізичної підготовки та психології.

Для підвищення ефективності охорони громадського порядку необхідно враховувати особливості місць несення служби. Наприклад, наведемо основний перелік особливостей при охороні громадського порядку у місті Харкові. Особливості патрулювання місцевості у місті Харкові на сучасному етапі:

- велике місто (велика площа), велика кількість банків, обмінних пунктів, магазинів, особливо по продажу драго цінних металів;
- велика кількість автомобільного транспорту, широка мережа доріг, небезпека ДТП;
- підвищена увага кримінальних елементів до міста перед проведенням будь яких масових заходів;

- недостатня кількість працівників патрульної поліції;
- велика кількість місць масового скупчення людей (магазини, стадіони, театри, базари);
- велика кількість непрацюючих та соціально небезпечних громадян;
- наявність районів багатоповерхівок та приватного сектору;
- велика кількість людей, які кожного дня приїжджають до міста;
- часте проведення масових гулянь, свят на площах та вулицях міста;
- близьке розташування кордону (наркотики, контрабанда, незаконний ввіз зброї, незаконна міграція людей).

Висновки

Значення стану особистої безпеки працівників поліції є не тільки професійною проблемою, але й загальнодержавною. Тому для покращення загального стану в цій галузі вкрай необхідні державні кроки в цій сфері, національне фінансування і докорінна зміна системи професійної підготовки в правоохоронних органах. Методи, методики та способи цього покращення є подальшою метою наукових досліджень кафедри ТСФП ХНУВС.

Наведений аналіз травматизму та загибелі працівників патрульної поліції дозволяє зробити наступні висновки:

1. Показники травматизму та загибелі працівників поліції знаходяться на високому рівні. Результати дослідження, що базувалися на статистичних даних МВС України та матеріалах спецповідомлень про НП серед особового складу, дають підстави дійти висновку про відсутність докорінних змін стану травматизму та загибелі поліцейських при виконанні службових обов'язків і поза службою на протязі останніх років: реєструється лише тенденція до зменшення НП з летальними наслідками. Це відноситься як до якісних, так і до кількісних показників тимчасових та безповоротних втрат особового складу.

2. Першочергової уваги щодо вживання невідкладних заходів підвищення безпеки в професійній діяльності потребує патрулювання у нічний час.

3. Переважна кількість НП з фізичними наслідками виникала при ДТП, при затриманні, раптовому нападі та фізичній протидії з боку правопорушників і злочинців.

4. Психологічні чинники травматизму та загибелі працівників патрульної поліції є дуже важливими і потребують подальших досліджень.

Аналіз НП дозволив визначити психологічні чинники, що попереджують небезпечній ситуації, або безпосередньо формують її. Серед таких чинників вирішальним є психологічна готовність працівника до професійно ефективних і, в той же час, безпомилково безпечних дій.

Очевидно, що рівень професійної підготовки до безпечного виконання службових обов'язків не відповідає вимогам сьогодення і потребує докорінного поліпшення. Про це свідчать такі дані: за матеріалами спецповідомлень визначені як некваліфіковані заплановані дії працівників у 67,0% випадків.

До причин НП першої групи належать психологічна невіра в можливість опору з боку порушника, і, як наслідок, психологічна неготовність до дій в екстремальних умовах; психологічна неготовність до можливості застосування зброї на ураження; невпевненість або хибна впевненість у собі.

5. Згідно з аналізом статистичних даних МВС України можна констатувати тенденцію зростання загальної кількості випадків фізичного впливу, що безумовно, свідчить про необхідність подальшого удосконалення дієвих управлінських та інструктивно-методичних заходів щодо попередження цих негативних явищ.

6. Значення безпечних способів несення служби, виконання техніки безпеки при визначених діях здатні значно знизити рівень травматизму. Так вважає 91.2%, учасників опитування, проведеного в Харківському національному університеті внутрішніх справ (ХНУВС) у 2020 році, у якому взяло участь більш ніж 120 патрульних УПП міста Харкова та міста Полтави. До того ж

60.6% опитаних указало, що їм не вистачало знань по забезпеченню особистої безпеки в екстремальній ситуації.

Висновок, який є необхідним зробити з вищесказаного – це вдосконалення сучасної системи забезпечення заходів особистої безпеки, удосконалення професійної підготовки правоохоронців, корегування сучасної системи освіти в вищих навчальних закладах країни, повноцінне наділення увагою практичної діяльності співробітників, оснащення їх необхідними засобами захисту та самозахисту, та сприяння кращих умов проходження служби в підрозділах патрульної поліції. Тільки комплексний підхід до вирішення цієї проблеми зможе покращити профілактику травматизму серед особового складу патрульної поліції.

Напрямки подальших досліджень. Як показують останні події, охороні громадського порядку необхідно приділяти підвищену увагу. Безпека країни та її громадян повністю залежить від способів та заходів забезпечення охорони громадського порядку. Ефективність правоохоронних дій під час виконання службових задач залежить від безлічі чинників та особливостей, дослідження яких дасть змогу оперативно реагувати та попереджати правопорушення.

В подальших дослідженнях нами передбачені наступні напрямки:

- визначення ризику працівників патрульної поліції під час охорони громадського порядку;
- розробка правил техніки безпеки при охороні громадського порядку;
- дослідження особливостей несення служби працівниками патрульної поліції.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року №580-VIII.
2. Постанова КМУ від 28.10.2015 року № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію».

3. Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС».
4. Наказ МВС України від 27.12.2002 № 1346 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України».
5. Наказ Державного комітету України з нагляду за охоронною праці від 26.01.2005 №15. “Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою”.
6. Наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.1994 № 263/121. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі.
7. Положення про Департамент патрульної поліції, затверджене наказом Національної поліції України від 06.11.2015 № 73 (у редакції наказу Національної поліції України від 03.08.2019 № 887)
8. Власенко І.В., Суховерський С.В. Основні тенденції та причини травматизму в правоохоронних органах. Восточно-европейский журнал передовых технологий. – Вип. 3/8 (45). – Х.: 2010. - С. 56 – 58.
9. Власенко І.В. Рівень травматизму правоохоронців при охороні громадського порядку. Збірник тез доповідей науково-практичної конференції „Наукове забезпечення службово-бойового застосування сил охорони правопорядку та військових формувань держави”. – Х.: Академія внутрішніх військ МВС України. 2013. С. 6 – 9.
10. Власенко І.В., Котелюх М.О., Осятинський С.О. Удосконалення професійної підготовки в системі МВС України. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. -Харків. 2015. С. 47 – 62.

11. Власенко І.В. "Скандинавська модель" та її адаптація для використання в Україні. Збірник тез доповідей IV Всеукраїнська науково-практична конференція кафедри тактики командно-штабного факультету Національної академії Національної гвардії України "Участь правоохоронних органів та військових формувань держави у забезпеченні безпеки України" 28 листопада 2019 року м. Харків. – С. 8 – 10.
12. Прокопенко О.Ю., Власенко І.В., Крепакова М.Ю. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. для працівників поліції. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. –Х.: ХНУВС, 2017. 364 с.
13. Основи охорони праці: Підручник / За ред. проф. В.В.Березуцького – Х.: Факт, 2005. – 480 с.
14. Пам'ятка працівника патрульної поліції (інформаційно-довідкові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. Кол.: Гусаров С.М., Головка О.М., Безпалова О.І., Панова О.О., Резанов С.А., Джафарова О.В., Шатрава С.О., Іванцов В.О., Завальний М.В. -Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. – 144 с.
15. Пам'ятка випускника Харківського національного університету внутрішніх справ : за заг. ред. В.В. Сокурєнка. кол. авт.-:І.В. Клименко, Л.В. Васянович, Д.В. Швець та ін. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. 96 с.
16. Статистичний збірник. Травматизм на виробництві в Україні у 2017 році. Державна служба статистики України. -К.: 2018. 132 с.
17. Тактична та тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. / Я.Г. Бондаренко, О.Ю. Прокопенко, Д.В. Сергієнко, В.О. Кущенко. – Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. – 308 с.

18. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. /[О.Г. Комісаров, А.О. Собакаръ, Е.Ю. Соболю, О.С. Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. –Дніпро: ДДУВС, 2017. –277 с.
19. <https://www.npu.gov.ua/> - Офіційний сайт Національної поліції України.
20. <http://patrol.police.gov.ua/> - Офіційний сайт патрульної поліції України.
21. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпром-нагляду).

Додаток 1

Рекомендації по роботі

Загальні рекомендації

1. Запровадити, як критерій ефективності правоохоронної діяльності, рівень безпеки громадян та об'єктів (Охорона праці).

2. Включити до відповідних курсів програм вищих навчальних закладів МВС України та курсів початкової підготовки теми з питань психосоціальних чинників ризику для здоров'я та життя, психологічної готовності до дій у типових та екстремальних ситуаціях, заходів особистої безпеки в професійній діяльності та поза службою.

3. У вищих закладах освіти системи МВС організувати підготовку фахівців з профілактики травматизму, професійних захворювань та суїциду в органах і підрозділах НП.

4. Запровадити при вступі до вищих навчальних закладів системи МВС співбесіду з абітурієнтами за дисципліною «Основи безпеки життєдіяльності», яка викладається у середніх закладах освіти.

5. Аналізувати стан роботи з попередження випадків поранень, травмування особового складу, а також якість викладання дисциплін з питань безпечної життєдіяльності в навчальних закладах МВС України. За усіма випадкам надзвичайних подій у підрозділах проводити додаткові заняття у системі службової підготовки.

6. Забезпечити регулярне проведення практичних занять з працівниками відділків поліції, управління патрульної поліції, навчальних закладів, які включені до складу зведених загонів та позаштатних груп захоплення, що здійснюються для охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю з наступної тематики:

- використання спеціальних засобів активної оборони та індивідуального захисту;
- заходи особистої безпеки при несенні служби в умовах надзвичайних ситуацій (техногенних та екологічних аварій, масових заворушень, групових порушень громадського порядку, терористичних проявів тощо), пов'язаних з реальним ризиком для життя та здоров'я працівників поліції.

7. Забезпечити якісну підготовку особового складу до несення служби, під час інструктажів визначати фізичну та психологічну готовність працівників Національної поліції до належного виконання службових обов'язків, обов'язково проводити практичне відпрацювання працівниками ввідних завдань щодо страхування та тактики взаємодопомоги в різних ситуаціях, звертаючи особливу увагу на постійне дотримання заходів особистої безпеки, підвищення пильності і готовності до відбиття нападу.

8. Організувати на базі навчальних закладів МВС України та в практичних підрозділах, пропаганду форм і методів роботи з формування в працівників навичок здорового способу життя, відповідального ставлення до виконання правил безпеки в службовій діяльності та поза службою, особистої обережності, передбачливості, а також попередження травматизму та суїцидальних проявів.

9. З урахуванням досвіду вищих навчальних закладів України, нормативних вимог та ступеню небезпеки професії поліцейського доцільно організувати у вищих закладах системи МВС кафедру «Безпека життєдіяльності» або «Охорона праці». На вказаній кафедрі доцільно викладати дисципліни: «Безпека життєдіяльності», «Охорона праці», «Охорона праці в галузі», «Цивільний захист», «Надання першої медичної допомоги» та «Основи екології»

10. Протягом року мобільними групами здійснити раптові перевірки організації навчання особового складу в підпорядкованих підрозділах Національної поліції. Вивчити професійність дій працівників під час виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, а також дотримання ними заходів особистої безпеки. Результати перевірок розглянути на оперативних нарадах, дати принципову оцінку ролі керівників у забезпеченні належної організації навчання особового складу.

11. Навчання захисту і діям у надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру студентів (слухачів) та курсантів навчальних закладів системи МВС організується в рамках функціональної підсистеми «Навчання з питань безпеки життєдіяльності» єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру

12. Припинити другорядне ставлення до навчальних дисциплін, основною метою яких є збереження життя та здоров'я громадян, покращити методичне, матеріально-технічне та лабораторне забезпечення цих дисциплін.

13. Запропонувати до напрямків науково-дослідних робіт, закладів МВС України, питання забезпечення особистої безпеки працівників поліції, покращення їх умов праці, забезпечення безпеки та стійкості об'єктів МВС, попередження та дії у надзвичайних та екстремальних ситуаціях тощо.

14. Забезпечити участь курсантів у наукових олімпіадах, конкурсах наукових робіт та наукових конференціях з дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Охорона праці», «Цивільна оборона», «Основи екології»

15. Привести у повну відповідність до вимог нормативних документів назви дисциплін, загальне та аудиторне навантаження, форми контролю знань.

16. Передбачити включення відповідних розділів (питань) охорони праці до робочих навчальних програм профільюючих дисциплін, контрольнo-кваліфікаційних завдань, програм виробничої та переддипломної практик, а також до дипломних проектів і робіт молодших спеціалістів, спеціалістів і магістрів.

17. До екзаменаційних білетів державних випускних іспитів відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів включати питання з охорони праці.

18. Виділяти для проведення викладачами консультацій з розділу "Охорона праці" дипломних проектів і робіт (окрім робіт, що носять суто теоретичний характер) не менше 1 години учбового навантаження.

19. Включати до складу державних екзаменаційних комісій при захисті дипломних проектів і робіт, а також при прийманні державних випускних екзаменів, викладачів охорони праці.

20. Загальна кількість годин для вивчення дисциплін "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці" і "Охорона праці в галузі" є обов'язковою і враховується комісіями Науково-методичної Ради Міністерства освіти при розробці нових та перегляді існуючих освітньо-професійних і навчальних програм і не може зменшуватись без відповідного погодження з Держнаглядом охорони праці, а повинна бути збільшена з урахуванням ступеню небезпеки правоохоронців.

21. Забезпечити навчання та перевірку знань педагогічних і науково-педагогічних працівників, які викладають зазначені дисципліни у відповідних організаціях та навчальних закладах (Сектор державного нагляду з охорони праці МВС України, навчальні курси головного штабу МНС).

22. Організація і проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з цивільного захисту та охорони праці.

Загальні правила особистої безпеки, які повинен знати працівник поліції:

1. Правильна поведінка - це, в першу чергу, правильна оцінка ситуації, що складається;

2. Під час несення служби у випадку якщо щось здалось, спочатку перевірити можливий факт, а потім продовжувати несення служби далі;

3. Здорова недовіра до правопорушника завжди краще легко мисленої довірливості, краще залишатися завжди недовірливим;

4. При виникненні сумнівів в оцінці ситуації краще розраховувати на гірше і відповідно продумати свої дії заздалегідь;

5. Слід завжди думати про те, що і як саме ви хочете зробити;

6. Перш, ніж почати діяти в будь-якій ситуації, треба детально представити всі собі і заздалегідь передбачити свої дії в різних варіантах;

7. Ніколи не дійте поодиночі в неясних ситуаціях, не будьте нерозважливо сміливим, завбачливі живуть довше. Спостерігайте, доганяйте й викликайте підтримку, ні в якому разі не поспішайте надавати допомогу, не оцінивши твезо ситуацію, це може бути спеціально підготовлена для вас пастка.

Рекомендації для патрульної поліції:

1. Низький рівень безпечного виконання роботи в підрозділах Національної поліції пояснюється також відсутністю в штатних розкладах підрозділів посади фахівця з охорони праці. Цю роботу в підрозділах, як правило, виконують працівники за сумісництвом, як додаткову, а тому вона проводиться формально, або взагалі не проводиться. Вимоги Закону України “Про охорону праці” та

державного нормативного акту з охорони праці “Типове положення про службу охорону праці” вимагають обов’язковості створення таких служб охорони праці на всіх підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності та видів діяльності.

2. Іншим важливим профілактичним заходом попередження травматизму є проведення навчання з питань охорони праці та заходам безпечного виконання службових завдань в навчальних закладах і безпосередньо в підрозділах системи МВС України. Але і тут відбувається погіршення загального стану. В навчальних закладах системи МВС України за останні роки має місце погіршення роботи в цьому напрямку. З навчального процесу вилучаються навчальні дисципліни «Охорона праці», «Безпека життєдіяльності», зменшується обсяг годин, який відводиться на вивчення цих дисциплін.

3. Під час службової підготовки розбирати надзвичайні події, які сталися в інших підрозділах, розглядати заходи особистої безпеки;

4. Передбачити в системі службової підготовки заняття з «Безпеки життєдіяльності» за специфікою роботи патрульних поліцейських. Надавати аналіз причин травматизму в патрульній поліції. Опрацювати перелік екстремальних ситуацій та опитувати патрульних поліцейських про їх дії і заходи особистої безпеки;

5. Передбачити в системі службової підготовки заняття на яких відпрацьовувати алгоритм оцінки обстановки та оцінки ризику;

6. Передбачити в системі службової підготовки набуття професійних якостей: уваги, обережності, стресостійкості, реакції;

7. Сектору нагляду за охороною праці Управлінь патрульної поліції збирати факти травмування особового складу та проводити аналіз по їх запобіганню;

8. Додержання режиму праці та відпочинку дозволяє довго утримувати працездатність особового складу. Не допускати порушення режиму праці та відпочинку. Службова підготовка проводиться у службовий час;

9. Знання місцевості, на якій проходить несення служби, дозволяє підвищити ефективність патрулювання. Проводити опитування особового складу щодо знань місцевості;

10. Особливо у зимній період та під час поганої погоди визначити місця відпочинку нарядів патрульної поліції у районі несення служби;

11. Для зниження небезпеки під час спілкування с правопорушниками заздалегідь домовлятися напарникам про умовні знаки про небезпеку та діям наряду;

12. Замічати людей або групу осіб, які постійно за вами спостерігають, можливо готується правопорушення або злочин і вони чекають поки ви не залишите це місце;

13. Під час спілкування постійно контролювати периметр безпеки, місце навколо особового складу наряду, особливо позаду;

14. Якщо почули дивні, ризькі звуки, поверніться у бік джерела звуків та оглянути його;

15. Не стояти під вікнами будівель, де мешкають люди;

16. В деяких (екстремальних, значимих) випадках робить записи у записниках, щоб потім згадати про обставини правопорушення і свої дії;

17. Медична аптечка повинна бути завжди або в службовому автомобілі або з вами. Склад медичної аптечки кожен обирає собі сам та відповідно до можливих ситуацій.